

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

БАБАРИЦЬКИЙ О. В.,

orcid.org/0000-0002-1690-1837

кандидат економічних наук, полковник,
заступник начальника з навчальної
та наукової роботи – начальник
навчального відділення
(Військово-юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

ІГНАТЬЄВА А. І.,

orcid.org/0000-0002-3446-4036

кандидатка педагогічних наук,
викладачка кафедри поведінкових наук
та військового лідерства
(Військово-юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

РЕМПЕЛЬ С. Г.,

orcid.org/0009-0004-1944-3343

курсантка II курсу
(Військово-юридичний інститут
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого)

УДК 342

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.6.63>

УКРАЇНА В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

У статті досліджується роль і значення України в європейській системі захисту прав людини з акцентом на інтеграцію в правовий простір Ради Європи та виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [9]. Проведено аналіз ключових викликів, що постають у процесі імплементації. Проведено аналіз ключових викликів, що постають у процесі імплементації європейських стандартів у національне законодавство та судову практику. Особлива увага приділена ефективному виконанню рішень Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) як одному з визначальних чинників зміцнення верховенства права та відновлення суспільної довіри до правової системи.

Розглянуто основні інструменти забезпечення прав людини в межах Ради Європи, зокрема діяльність ЄСПЛ, Комітету міністрів Ради Європи та Уповноваженого з прав людини. Виокремлено проблеми, що супроводжують виконання рішень ЄСПЛ в Україні, серед яких затримки у приведенні законодавства у відповідність до міжнародних стандартів, недосконалість процедур реалізації судових рішень і низький рівень поінформованості громадян щодо

доступних механізмів захисту своїх прав через звернення до ЄСПЛ [3, с. 133; 5, с. 46].

Особливий акцент зроблено на впливі реформ у судовій системі та правоохоронних органах на забезпечення прав людини. Наголошується на ролі Конституційного Суду, Верховного Суду та Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини як ключових суб'єктів, що гарантують дотримання стандартів, закріплених Конвенцією. Підкреслюється, що інтеграція України в європейський правовий простір потребує не лише формального прийняття міжнародних нормативно-правових актів, а й впровадження на практиці принципів верховенства права, незалежності правосуддя та поваги до людської гідності.

Одним із вагомих аспектів дослідження стало питання міжнародної співпраці України в сфері прав людини. Аналізується її активна участь у ініціативах Ради Європи та програмах Європейського Союзу, спрямованих на підвищення рівня захисту прав громадян. Також вказано на значущість інновацій у цифровізації правосуддя, впровадження електронного документообігу та забезпечення відкритого доступу до рішень ЄСПЛ. Ці зміни сприяють підвищенню прозорості судових процесів і формуванню більш високої правової культури українського суспільства.

Автор доходить висновку, що входження України до європейської системи захисту прав людини є не лише політичним вибором, а й стратегічним напрямом розвитку держави. Для забезпечення цієї інтеграції необхідно здійснити комплексну гармонізацію національного законодавства з приписами Конвенції, розвинути інституційну спроможність органів державної влади та підтримати формування культури поваги до прав людини серед громадян. Наголошується на вагомості просвітницьких заходів і вдосконалення механізмів виконання рішень ЄСПЛ для повноцінного функціонування європейських стандартів у сфері захисту прав людини в Україні.

Ключові слова: права людини, Європейський суд з прав людини, Рада Європи, Україна, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, верховенство права, гармонізація законодавства.

Babarytskyi O. V., Ignatieva A. I., Rempel S. H. Ukraine in the European Human Rights Protection System

The article examines Ukraine's role and significance in the European human rights protection system, with an emphasis on integration into the legal space of the Council of Europe and the fulfillment of obligations under the 1950 Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It analyzes the key challenges that arise in the process of implementing European standards into national legislation and judicial practice. Particular attention is paid to the effective enforcement of the decisions of the European Court of Human Rights (ECHR) as one of the determining factors in strengthening the rule of law and restoring public confidence in the legal system.

The main instruments for ensuring human rights within the Council of Europe are considered, in particular the activities of the ECHR, the Committee of Ministers of the Council of Europe, and the Commissioner for Human Rights. The problems accompanying the enforcement of ECHR judgments in Ukraine are highlighted, including delays in bringing legislation into line with international standards, imperfect procedures for the enforcement of court decisions, and low public awareness of the mechanisms available for protecting their rights by appealing to the ECHR.

Particular emphasis is placed on the impact of reforms in the judicial system and law enforcement agencies on the protection of human rights. The role of the Constitutional

Court, the Supreme Court and the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights as key actors in ensuring compliance with the standards enshrined in the Convention is highlighted. It is emphasised that Ukraine's integration into the European legal space requires not only the formal adoption of international legal acts, but also the practical implementation of the principles of the rule of law, independence of the judiciary and respect for human dignity.

One of the important aspects of the study was the issue of Ukraine's international cooperation in the field of human rights. It analyses Ukraine's active participation in Council of Europe initiatives and European Union programmes aimed at improving the protection of citizens' rights. The importance of innovations in the digitalisation of justice, the introduction of electronic document management and ensuring open access to ECHR decisions is also highlighted. These changes contribute to increasing the transparency of court proceedings and the formation of a higher legal culture in Ukrainian society.

The author concludes, that Ukraine's accession to the European human rights protection system is not only a political choice but also a strategic direction for the country's development. To ensure this integration, it is necessary to comprehensively harmonise national legislation with the provisions of the Convention, develop the institutional capacity of public authorities and support the formation of a culture of respect for human rights among citizens. The importance of educational measures and improving the mechanisms for implementing ECHR decisions for the full functioning of European standards in the field of human rights protection in Ukraine is emphasised.

Key words: *human rights, European Court of Human Rights, Council of Europe, Ukraine, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, rule of law, harmonisation of legislation.*

Постановка проблеми. Україна, ставши членом Ради Європи у 1995 році, взяла на себе відповідальність за забезпечення прав і свобод осіб, які знаходяться під її юрисдикцією, у відповідності до положень Європейської конвенції з прав людини (ЄКПЛ). Однак за понад два десятиліття членства країна стикнулася з цілим рядом системних проблем, що перешкоджають ефективному функціонуванню механізмів захисту прав людини на внутрішньому рівні. Одним із ключових викликів є велика кількість скарг проти України в Європейському суді з прав людини (ЄСПЛ), що вказує на недоліки національних правових механізмів, а також послідовне невиконання рішень Суду, що підриває принцип верховенства права та довіру до правової системи [3, с. 132].

У контексті повномасштабної збройної агресії ці проблеми загострилися ще більше. Виникли особливі труднощі щодо територіальної юрисдикції, забезпечення права на життя, захисту права власності та гарантування права на справедливий суд в умовах воєнного стану. Складність ситуації вказує на необхідність глибокого аналізу практики ЄСПЛ стосовно України та пошуку оптимальних шляхів адаптації національної правової системи до європейських стандартів в умовах кризи. Отже, інтеграція України до Європейської системи захисту прав людини вимагає не лише формального виконання міжнародних зобов'язань, але й комплексного підходу до вдосконалення національних механізмів захисту прав людини [5, с. 45]. Це дозволить забезпечити їхню ефективність навіть у періоди серйозних викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика імплементації Європейської конвенції з прав людини продовжує залишатися однією з центральних тем досліджень як українських, так і європейських учених. Українські експерти внесли значний вклад у дослідження системних порушень прав людини та аналіз механізмів виконання рішень Європейського суду з прав людини [3, с. 135; 5, с. 48]. Важливо зазначити, що їхні зусилля включають вивчення пілотних рішень Суду, зокрема справу «Юрій Іванов проти України»

(щодо невиконання національних судових рішень) та «Харченко проти України» (щодо надмірної тривалості судового розгляду), а також розробку рекомендацій для вдосконалення судової системи країни. Ці справи слугують чіткими індикаторами системних порушень та окреслюють необхідність структурних реформ.

Серед зарубіжних досліджень особливої уваги заслуговують роботи, присвячені ролі Конституційного Суду України в контексті європейських правових стандартів, а також впливу статті 15 Європейської конвенції, яка передбачає можливість тимчасового відступу від міжнародних зобов'язань.

Ці питання особливо актуальні у разі функціонування демократичних інститутів під час військового конфлікту. Проте, більшість досліджень здебільшого концентруються на окремих статтях Конвенції або технічних аспектах судової реформи. Менш вираженою залишається увага до системного аналізу сучасних викликів, серед яких забезпечення конвенційних прав у ситуаціях масового внутрішнього переселення [10, с. 115], руйнації критичної інфраструктури чи тимчасового припинення функціонування національних правових механізмів. Вирішення цих питань є надзвичайно важливим для забезпечення ефективності конвенційних стандартів у складних соціальних і геополітичних умовах.

Невирішені раніше проблеми. У сучасному академічному дискурсі все ще спостерігається недостатній рівень системного аналізу складних викликів, з якими стикається Україна у забезпеченні конвенційних прав громадян за умов тривалого воєнного стану. Особливе занепокоєння викликає питання ефективності національних механізмів правового захисту, зокрема у випадках втрати житла та майна на територіях, які тимчасово перебувають під окупацією або зазнали значних руйнувань [3, с. 137].

Особливе значення має оцінка впливу законодавчих змін, запроваджених під час воєнного стану, на функціонування інструментів забезпечення прав людини, включаючи обмеження трудових і політичних свобод громадян. Незважаючи на проведення реформ, серед ключових перешкод для доступу до правосуддя на міжнародному рівні залишаються недостатньо розвинена якість національної судової системи і відсутність узгодженої судової практики щодо застосування положень Конвенції про захист прав людини. Подолання цих проблем потребує посиленого залучення наукових установ та державних органів, відповідальних за реалізацію рішень Європейського суду з прав людини. Важливо розробити комплексні стратегічні підходи для забезпечення конвенційних прав в умовах воєнного стану, а також гармонізувати національну правову систему з принципами та стандартами Європейської системи захисту прав людини [1, с. 350].

Мета. Метою є всебічний аналіз актуальних проблем, що виникають під час реалізації положень Європейської конвенції з прав людини на території України. У контексті складних обставин, зумовлених військовою агресією та посиленням євроінтеграційних процесів, питання захисту прав і свобод людини набуває особливого значення. Виконання міжнародних зобов'язань залишається ключовим елементом для забезпечення стабільності правової системи держави та відновлення довіри суспільства до її інституцій.

Основна увага дослідження спрямована на системні порушення, зафіксовані у рішеннях Європейського суду з прав людини, а також на оцінку перспектив судової реформи як інструменту подолання цих проблем. Окремо розглядається роль цифрових технологій у посиленні механізмів захисту прав людини на рівні держави. Завдання роботи полягає не лише у виявленні й аналізі актуальних проблем, але й у пошуку ефективних шляхів їх вирішення.

Особливу увагу приділено виконанню положень статті 46 Конвенції, яка регулює належну імплементацію рішень ЄСПЛ. Дослідження передбачає комбінування теоретичного аналізу правових аспектів із розробкою практичних рекомендацій, що спрямовані на підвищення ефективності функціонування національних механізмів захисту прав людини в умовах сучасних викликів і криз.

Виклад основного матеріалу. Європейська конвенція з прав людини є міжнародним договором та невід'ємною частиною внутрішнього права країни й доступна для даного

використання для безпосередньої здійснення судами. Проте при впровадженні рішень Європейського суду з прав людини виникають серйозні проблеми, оскільки їх реалізація часто стикається з труднощами, пов'язаними із необхідністю суттєвих змін у законодавстві та адміністративній практиці. Оскільки судочинство в Україні було забезпечено через занадто час затягнутий судовий процес та своєчасний недостатність внутрішніх механізмів правового захисту ухвалили кілька справ в формі пілотних судових рішень [3, с. 134; 5, с. 47]. З початком збройної агресії Росії стан в сфері прав людини зазнав значної зміни.

Застосування статті 15 Європейської конвенції з прав людини унеможливило виконання Україною окремих положень Конвенції через запровадження військового стану. Цю ситуацію можна розцінити як необхідність забезпечення балансу між національною безпекою та фундаментальними правами країн. Водночас масштабне порушення права власності буде основною вони по відношенню до внутрішньої правової системи, оскільки прийнятна кількість заявників сподівається на вирішення питань компенсації шкоди або втрати. На сьогоднішній день найважливішою є пошук ефективного соціально-економічного внутрішнього шляху, щоб уникнути переоснащення міжнародної системи захисту прав [3, с. 138].

У липні 2024 р. уряд України вирішив приступити до праці над створенням спеціалізованої комісії, яка розглядатиме заяви про компенсацію у згаданих категоріях. Реєстр пошкодженого майна, який було створено у квітні 2024 р., робить можливою подачу заяв. Особливе ускладнення складає справу з виконанням рішень щодо тимчасово окупованих територій, оскільки вони вимагають нових методик регулювального врегулювання для забезпечення судової юрисдикції держави та повернення і компенсації постраждалим від конфлікту. Підвищення ефективності механізмів захисту прав людини в межах європейської системи стане реальністю лише у разі масштабної судової реформи. Підставами для цього вважатимуть посилення незалежності суддів та збільшення їх професіоналізму. Натомість, в рамках поточної судової реформи, що триває в Україні, важливого значення набувають законодавчі ініціативи, спрямовані на посилення спеціалізації судочинства та створення спеціалізованих судів (наприклад, Антикорупційного суду), що є стратегічним напрямом для ефективного розгляду складних публічних спорів та забезпечення європейських стандартів правосуддя.

Крім того, слід відзначити перспективи дигіталізації судових процесів. Тобто впровадження електронних реєстрів пошкодженого майна та автоматизованих платформ подачі заявок підвищить доступність до правосуддя, прозорість судових процедур та завершить ефективність захисту прав людини на авангардному рівні. Загалом, забезпечення належної реалізації положень ЄВКПЧ при веденні війни передбачає структурні реформи судової влади та збільшення правової відповідальності. Також важливо створити дієві механізми компенсації за порушення. Це сприятиме дотриманню прав людини згідно зі сучасними міжнародними стандартами [2, ст. 2862].

Висновки. У сучасних умовах інтеграція України до європейської системи захисту прав людини є незворотним процесом та одним із ключових аспектів її євроатлантичного курсу. Приєднання до Ради Європи та ратифікація Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стали не лише політичним, але й цивілізаційним вибором держави, спрямованим на утвердження принципів демократії, верховенства права та поваги до людської гідності. Водночас, незважаючи на значні законодавчі та інституційні досягнення у сфері реформування правової системи, низка проблем, визначених у практиці Європейського суду з прав людини, залишається актуальною.

На сьогодні в Україні зберігаються суттєві проблеми щодо ефективності національних засобів правового захисту, що часто спонукає громадян звертатися до міжнародних судових інстанцій. Як наслідок, система міжнародного захисту прав людини фактично стає не лише активнішою, а й більш ефективною, ніж національна. Така тенденція вказує на необхідність глибокого удосконалення внутрішніх правових механізмів, створення реальних можливостей для поновлення порушених прав у межах національної юрисдикції та посилення інституційної спроможності судової системи.

В умовах триваючої російської агресії та дії воєнного стану питання забезпечення прав і свобод громадян набуває особливої гостроти. Перед державою постає завдання не лише гарантувати базові права, передбачені Конституцією України та Конвенцією, але й створити ефективні механізми компенсації шкоди, завданої війною. Йдеться, зокрема, про забезпечення відшкодування збитків жертвам воєнних дій, компенсацію за зруйноване житло, втрату майна та моральні страждання. Реалізація таких заходів можлива через запровадження спеціалізованих компенсаційних комісій, вдосконалення реєстрів пошкодженого майна, а також через розширення можливостей для електронного подання заяв громадянами. Це сприятиме підвищенню рівня довіри населення до державних інституцій та реалізації принципу справедливості навіть у надзвичайних умовах.

Водночас важливу роль відіграє процес диджиталізації судочинства та державного управління. Сучасні інформаційні технології поступово трансформують українську правову систему, роблячи її більш відкритою, прозорою та доступною для громадян. Інтеграція цифрових інструментів – таких як електронний документообіг, онлайн-платформи для отримання правової допомоги, подання скарг і звернень, а також використання відеозв'язку під час судових засідань – є важливим кроком у напрямі забезпечення рівного доступу до правосуддя. Такі інновації не лише скорочують бюрократичні процедури, а й підвищують ефективність взаємодії між громадянами та державними органами, сприяють швидкому реагуванню на випадки порушення прав людини.

Вдосконалення національної системи захисту прав людини потребує не лише технологічних змін, а й формування культури правової відповідальності та поваги до рішень міжнародних інституцій. Особливої уваги заслуговує виконання рішень Європейського суду з прав людини, що залишаються обов'язковими для України. Забезпечення належного контролю за їх реалізацією та усунення системних порушень стане основою зміцнення довіри громадян до судової влади, а також підтвердженням європейської орієнтації нашої держави.

У перспективі подальше зміцнення правозахисної системи сприятиме формуванню справедливого, правового та безпечного суспільства, у якому права людини визнаються найвищою соціальною цінністю. Впровадження європейських стандартів у поєднанні з розвитком цифрових технологій, продовженням судової реформи та створенням ефективних механізмів компенсації за порушення прав стане запорукою побудови сучасної демократичної держави, заснованої на принципах верховенства права, прозорості, відповідальності та довіри громадян до інституцій влади [3, с. 139].

Список використаних джерел:

1. Боднар Т. В. Захист прав людини в умовах воєнного стану: теоретичні та практичні аспекти : монографія. – Київ : Юрінком Інтер, 2024. – 400 с.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : [Міжнародний договір, м. Рим, 4 листоп. 1950 р.]. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2862.
3. Ковальчук В. В. Міжнародна правова допомога у цивільному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. – Київ, 2019. – 192 с.
4. Крушинський В. В. Імплементация пілотних рішень ЄСПЛ: системні проблеми та шляхи подолання. *Вісник Конституційного Суду України*. 2023. № 4. С. 15–25.
5. Матвеева Л. В. Гармонізація національного законодавства з міжнародним правом у сфері прав людини. *Юридична Україна*. 2021. № 8. С. 83–90.
6. Council of Europe. Digital Strategy for Human Rights 2023–2026. – Strasbourg : Council of Europe, 2023. – 32 p. URL: <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law> (дата звернення: 13.10.2025).
7. Іваненко О. С. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб: європейський досвід та українські реалії. *Право України*. 2022. № 1. С. 110–120.
8. Марущак О. А. Європейська конвенція з прав людини та Україна: проблеми застосування : навч. посіб. – Київ : Правова єдність, 2020. – 300 с.

9. Європейський суд з прав людини. Практика застосування статті 15 Конвенції в умовах військового конфлікту : інформ. бюл. – Страсбург : Рада Європи, 2022. – 60 с.
10. Верховний Суд. Огляд практики застосування статті 6 Конвенції (Право на справедливий суд) : [статистичний звіт]. – Київ : Верховний Суд, 2023. – 85 с.
11. Холодницький В. І. Забезпечення права власності в умовах агресії: компенсаційні механізми України. Міжнародне право та юриспруденція. 2024. № 2. С. 45–58.
12. United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). Global Report 2024: Protection and Solutions for Refugees. – Geneva : UNHCR, 2024. – 150 p. URL: <https://www.unhcr.org/global-report> (дата звернення: 13.09.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 28.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 15.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025

